

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

А. В. Пантелеймонов_

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ **PR-технології в архівній справі** _____

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ бакалавр _____

/

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки _____

(шифр і назва)

спеціальність _____ 6.020302 Історія _____

(шифр і назва)

освітня програма _____ 6.020302 Історія _____

(шифр і назва)

спеціалізація _____ Історія _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ Історичний факультет _____

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ 27 ” серпня 2018 року, протокол № 8

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Іващенко Вікторія Юріївна, кандидат історичних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри

історіографії, джерелознавства та археології

Протокол від “ 16 ” червня 2018 року № 10

Завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології

_____ (Посохов С. І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією

історичного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ 17 ” червня 2018 року № 9

Голова методичної комісії _____

_____ (Тумаков О. І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «**Методика викладання історії в школі**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалавр** напрямку «історія» (6.020302) спеціальності «історія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є цілі та зміст сучасної шкільної історичної освіти, основні закономірності навчання історії та теоретичні засади історичної дидактики.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **розділів**:

1. Цілі та зміст сучасної шкільної історичної освіти.
2. Традиційні та інноваційні системи / технології навчання.
3. Основні методи в навчанні в історії.

1. Опис навчальної дисципліни

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Методика викладання історії в школі» є надання студентам уявлення про основні закономірності навчання історії та теоретичні засади історичної дидактики, формування умінь, які будуть використані у практиці навчання та виховання школярів на уроках історії.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика викладання історії в школі» є підготовка вчителя, який здатен сформувати у своїх учнів цілісне уявлення про цілі та зміст сучасної шкільної освіти, і водночас віднайти ефективні механізми для навчання та виховання у своїх учнях умінь швидко адаптуватися до мінливих умов життя, працювати з великим обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснювати її пошук, обробку, аналіз, зберігання, працювати у співдружності з іншими та спільно досягати мети.

1.3. На вивчення навчальної дисципліни відводиться денному 4 кредити ECTS, на заочному відділенні – 4/3 кредити ECTS .

1.4. Загальна кількість годин на денному – 120, на заочному – 120/108.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-5-й
Семестр	
7-8-й	8-9-й
Лекції	
46 год.	20/12 год.
Практичні, семінарські заняття	
6 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
68 год.	100/62 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- методологію методики як наукової дисципліни;
- зміст навчальних програм та підручників із курсів всесвітньої та вітчизняної історії;
- засоби, методи та основні прийоми навчання історії;
- способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень;
- форми позакласної та позашкільної роботи з історії.

вміти :

- визначати мету та завдання шкільних курсів історії;
- аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу;
- складати плани-конспекти уроків;
- визначати тип та форму уроку;
- враховувати пізнавальні можливості учнів;
- розробляти завдання та тести для перевірки знань та умінь учнів;
- вести педагогічне спостереження.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЦІЛІ ТА ЗМІСТ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ.

ТЕМА 1. Методика викладання історії в школі: предмет, завдання, місце в ряду психолого-педагогічних дисциплін.

Визначення предмету методики викладання конкретних навчальних дисциплін. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Методи наукового дослідження шкільного навчання історії. Особливості педагогічного спостереження та педагогічного експерименту.

ТЕМА 2. Образ сучасного педагога.

Учитель як особистість і професіонал. Зовнішній вигляд як компонент позитивного іміджу. Педагогічне спілкування. Учитель як «актор» та «менеджер». Права та обов'язки вчителя. Шляхи підвищення професійної кваліфікації вчителя історії.

ТЕМА 3. Сучасні стратегії розвитку шкільної історичної освіти.

Цілі шкільної історичної освіти: історична освіта як засіб формування громадянської позиції (модель «громадянсько-патріотичного виховання»); історична освіта як складова формування наукової картини світу (модель «вивчення закономірностей історичного розвитку»); історична освіта як шлях розвитку вмінь, навичок, компетентностей учнів (модель «засвоєння основ ремесла історика»). Компетентностний підхід. Засоби організації систематичних курсів історії: лінійний та концентричний. Реформування середньої освіти в Україні.

ТЕМА 4. Зміст шкільної історичної освіти.

Теорії формування змісту освіти. Взаємозв'язок навчального предмету та базової науки. Навчальні програми з історії. Підручники з історії. Структура шкільного підручника. Співвідношення фактів і теорії у шкільних курсах історії.

ТЕМА 5. Пізнавальні можливості учнів як фактор процесу навчання у школі

Погляди на особистість у філософії та психології. Основні компоненти пізнавальних можливостей учнів. Діагностика пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії. Сучасна психологія і педагогіка про індивідуальні особливості сприйняття інформації різними учнями.

ТЕМА 6. Засоби формування вмінь та ключових компетенцій як компонент змісту шкільної історичної освіти

Класифікація основних умінь (компетенцій). Хронологічні вміння. Картографічні вміння. Образні вміння. Логічні вміння. Оцінні вміння. Методика формування умінь.

РОЗДІЛ 2. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ СИСТЕМИ / ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ.

ТЕМА 1. Традиційний урок історії в сучасній школі.

Загальна характеристика традиційної системи навчання. Типологія уроків з історії. Структури основних типів уроків. Форми уроків з історії. Способи розподілу навчального часу згідно основних етапів уроків. Підготовка вчителя до уроку історії. План-конспект уроку. Переваги та недоліки традиційного системи навчання.

ТЕМА 2. Інноваційні методики та технології в історії.

Загальна характеристика інноваційних систем навчання. Нові освітні технології та моделі навчання з історії: технологізація навчання; проблемно-діалогове навчання; інтерактивне, кооперативне навчання; творчо-імпровізаційний елемент у навчанні; метод проектів та моделювання; учнівські дослідження й організація самостійної навчальної діяльності. Проблеми інноваційного навчання.

ТЕМА 3. Навчання у грі.

Поняття ділової та дидактичної гри. Психологічна наука про сутність гри. Загальна характеристика ігрової моделі навчання. Класифікація навчальних ігор. Навчально-рольова гра (гра-драматизація). «Ігри-моделі», «правові ігри», «історичний аукціон». Кейс-метод. Методика навчання у грі.

ТЕМА 4. Кооперативне навчання.

Суть і мета кооперативного навчання. Методичні принципи і прийоми організації роботи мікрогруп учнів. «Прямі і перехресні» групи. Форми і технології «кооперативного навчання». «Круглий стіл», «рішення проблем», «лінійна побудова» тощо. Методика оцінювання навчальних досягнень учнів, самооцінювання. Проектне навчання. Індивідуальна, групова, парна самостійна діяльність учнів у проектному методі навчання.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ МЕТОДИ В НАВЧАННІ ІСТОРІЇ.

ТЕМА 1. Усні словесні методи навчання.

Місце і роль усних словесних методів у традиційній методиці навчання історії. Етапи оволодіння усними словесними методами. Основні вимоги до викладу учбового матеріалу. Методи усного викладу: повідомлення, опис, характеристика, розповідь, лекція, пояснення, судження, бесіда. Особливості шкільної лекції.

ТЕМА 2. Методи роботи з друкованими текстами.

Історичні джерела, підручники, книги, робочі зошити у навчанні історії. Правильна організація процесу читання. Швидкість читання і сприйняття інформації. Значення історичних джерел в процесі навчання історії. Основні види документального матеріалу. Прийоми роботи з історичними документами. Методичні рекомендації в роботі з підручником історії. Особливості методики роботи з підручником у молодших, середніх і старших класах. «Робочий зошит» у навчанні історії в школі.

ТЕМА 3. Методи наочного навчання історії.

Функції і значення наочного навчання історії. Види наочності. Предметна наочність, її особливості і можливості використання у навчанні історії в школі. Образотворча наочність. Її особливості і можливості використання у навчанні історії в школі. Учбові картини на уроках історії, методи роботи з сюжетними та типологічними картинами. Прийоми роботи з портретом історичної особи. Карикатура у навчанні історії. Вимоги до використання ілюстрацій підручника. Умовно-графічна наочність, її місце і роль у навчанні історії. Історична карта, види карт. Методика роботи з історичною картою. Прийоми роботи зі схемами, таблицями, діаграмами.

ТЕМА 4. Комп'ютерні засоби навчання та їхнє місце в системі навчання історії.

Мультимедійна презентація уроку. Основні типи електронних видань. Електронний підручник. Комп'ютерні ігри навчального характеру. Інтернет на уроках історії.

ТЕМА 5. Оцінювання навчальних досягнень на уроках історії.

Функції оцінювання: навчальна, розвивальна, виховна, соціально-практична. Нові вимоги до принципів і методів оцінювання в умовах модернізації мети і змісту освіти. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з історії України і всесвітньої історії за 12-бальною системою оцінювання. Тематичне оцінювання. Система запитань при оцінюванні. Тести, їхні типи. Оцінювання учбових досягнень учнів в інноваційних моделях навчання: теоретичний і практичний контекст.

ТЕМА 6. Позакласна та позашкільна робота з історії.

Позаурочна робота з історії в сучасній школі. Історичні і суспільствознавчі гуртки і клуби. Історичні олімпіади. Історичні турніри. Мала Академія наук. Оцінювання і заохочення. Шкільний кабінет історії та його місце в організації позакласної роботи з історії. Позашкільна робота з історії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Цілі та зміст сучасної шкільної історичної освіти.												
Тема 1. Методика викладання історії в школі: предмет, завдання, місце в ряду психолого-педагогічних дисциплін	6	2				4	6	2				4
Тема 2. Образ сучасного педагога	8	4				4	8	2				6
Тема 3. Сучасні стратегії розвитку шкільної історичної освіти	8	4				4	6	2				4
Тема 4. Зміст шкільної історичної освіти	8	4				4	8	2				6
Тема 5. Пізнавальні можливості учнів як фактор процесу навчання у школі	6	2				4	8	2				6
Тема 6. Засоби формування вмінь та ключових компетенцій як компонент змісту шкільної історичної освіти	8	4				4	8	2				6
Разом за розділом 1	44	20				24	44	12				32
Розділ 2. Традиційні та інноваційні системи / технології навчання.												
Тема 1. Традиційний урок історії в сучасній школі	8	4				4	8	2				6
Тема 2. Інноваційні методики та технології в історії	8	4				4	10	2				8
Тема 3. Навчання у грі	6	2				4	6	2				4
Тема 4. Кооперативне навчання	6	2				4	8	2				6
Разом за розділом 2	28	12				16	32	8				24
Розділ 3. Основні методи в навчанні в історії.												
Тема 1. Усні словесні методи навчання	8	2	2			4	6					6
Тема 2. Методи роботи з друкованими текстами	8	2				6	8					8
Тема 3. Комп'ютерні засоби навчання та їхнє	8	2	2			4	8					8

місце в системі навчання історії.												
Тема 4. Методи наочного навчання історії	10	4	2			4	8					8
Тема 5. Оцінювання навчальних досягнень на уроках історії	8	2				6	8					8
Тема 6. Позакласна та позашкільна робота з історії	6	2				4	6					6
Разом за розділом 3	48	14	6			28	44					44
Усього годин	120	46	6			68	120	20				100

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема: Інноваційні методики та технології в навчанні історії. 1. Новації, інтегровані до сучасної школи: кооперативне навчання; методика критичного мислення; розвивальне навчання; інтегрована система навчання; модульна технологія; ігрова модель навчання; особистісно-орієнтоване навчання; проектна технологія. 2. Нові педагогічні принципи у навчанні історії: масове відкрите соціальне навчання; адаптивне навчання; BYOD; перевернутий клас; подієве навчання; сторітеллінг; бриколаж; метанавчання. Основна література: - Усі матеріали – у дистанційному курсі. - Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії школі. – Запоріжжя, 2000. – 160 с. - Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – 352 с. - Драйден Г., Вос Дж. Революція в обучении: Научить мир учиться по-новому. – М., 2003. – 650 с. - Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игр, дискуссии. Анализ зарубежного опыта. – М. – Рига, 1998. – 176 с. - Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посібник. – Х., 2008.	2 год.
2.	Тема: Аудіовізуальні засоби навчання: кіноурок у школі. 1. Методика роботи з хронікою. 2. Методика роботи з документальними, телевізійними та художніми фільмами. 3. Можливості усної історії (метод інтерв'ю) у школі. Основна література:	2 год.

	• Гора П. Методические приемы и средства наглядного обучения в средней школе. – М., 1971. – 221 с. • Десятов Д. Л. Методика розвитку історичного мислення засобами наочності. – Х.: Основа, 2008. – 141 с. • Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. – Таллин, 1973. • Тарасов К. Аудиовизуальная культура и образование // Высшее образование в России. – 2005. – № 5.	
3.	Тема: Тренінг з ораторського мистецтва. 1. Зародження та розвиток ораторського мистецтва. 2. Система критеріїв виразного мовлення. <u>Основна література:</u> • Нельке К. Проведение презентаций. – М., 2007. – 144 с. • Ораторское искусство: Хрестоматия. – Одеса, 2006. – 406 с.	2 год.
4.	Тема: Комп'ютерні засоби навчання та їх місце в навчанні історії. 1. Інтернет-ресурси на уроках історії: офіційні сайти, педагогічні сайти та форуми; сайти, які містять історичні джерела, музейні сайти та ін. 2. Особистий сайт / блог учителя. <u>Основна література:</u> • http://mon.gov.ua/ • http://interneturok.ru/ua	2 год.
5.	Тема: Робота з обдарованими дітьми. • Форми роботи з обдарованими дітьми. Нормативно-правова база. • Олімпіади, турніри, МАН, шкільні та позашкільні гуртки. <u>Основна література:</u> • http://mon.gov.ua/ • Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. – 328 с. • Турянская О. Ф. Теория и практика личностно-ориентированного обучения истории в школе. – Луганск: Элтон-2, 2008. – 344 с.	2 год.

5. Завдання для самостійної роботи.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заочне)
1.	Вивчення навчальних програм з історії та розробка календарного планування	10	12
2.	Написання міні-есе щодо змісту шкільного курсу історії	10	12
3.	Складання плану-конспекту уроку історії	10	12
4.	Розробка завдань для вироблення пізнавальних умінь	10	14
5.	Розробка проекту (теми на вибір надані нижче)	28	50
	Разом	68	88

Дослідницькі проекти:

1. Молодіжні субкультури: ефективність шкільного виховання.
2. Актуальні форми позаурочної роботи з історії.
3. Інноваційні методики та технології в навчанні: здобутки та проблеми.
4. Розвивальне навчання – ключова педагогічна технологія в системі інновацій.
5. Інноваційна методика «критичного мислення».
6. Кооперативне навчання як навчальне співробітництво.
7. Модульна технологія в навчанні історії.
8. Інноваційна технологія особистісно-орієнтованого навчання.
9. Ігрова модель навчання історії.
10. Інформаційні технології в навчанні історії.

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

(доповіді, реферати)

1. Цілі як один із головних факторів процесу навчання.
2. Основні компоненти навчального змісту історичної освіти.
3. Компетентносний підхід у навчанні.
4. Проблема історичних уявлень в психолого-педагогічній та методичній літературі
5. Розвивальне навчання – ключова педагогічна технологія в системі інновацій.
6. Технологія інтенсифікації навчання на основі схемно-знакових опор в учбовому матеріалі.
7. Інноваційна методика критичного мислення.
8. Інноваційна технологія кооперативного навчання.
9. Інноваційна технологія особистісно-орієнтованого навчання.
10. Кейс-метод та шкільна історична освіта.
11. Дослідницька діяльність на уроках історії.
12. Проблемність викладення у шкільних курсах історії.
13. Оцінювання учбових досягнень учнів в інноваційних моделях навчання.
14. Духовний розвиток учнів у системі шкільної освіти.
15. Актуальні форми позаурочної роботи з історії.

7. Методи навчання

Лекція, семінарські заняття, застосування інформаційних та ігрових технологій.

8. Методи контролю

Контрольні роботи, співбесіда, на стаціонарному відділенні у 7-му семестрі залік, у 8-му – іспит; на заочному відділенні - іспит.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Для залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											залікова робота	Сума
Розділ 1						Розділ 2		Контроль на робота, передбаче на навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	1				
	10	5	5		10			20		50	50	100

Для екзамену

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Екзамен	Сума
Розділ 2		Розділ 3						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
T3	T4	T1	T2	T3	T4	T5	T6	1				
		5	5	5	5			20		40	60	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Основна література:

1. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.

Законодавча база та навчальні програми:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Закон України «Освіта України. XXI століття. 1993 р. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті» // Освіта України. – 2001. - № 29.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. – 1999. - № 25.
4. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29.
5. Державний стандарт загальної середньої освіти. Історія // Освіта України. – 1997. – 25 липня.
6. Державний стандарт базової та повної середньої освіти (освітня галузь «Суспільствознавство») // Історія і правознавство. – 2004. - № 4 (8).
7. Державна програма «Вчитель». Додаток до Національної доктрини розвитку освіти. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта України. – 2001. - № 29.
8. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник МОН України. – 2000. - № 22.
9. Болонський процес: нормативно-правові документи. – К., 2004.
10. Програма післядипломної підготовки вчителів (кваліфікаційні вимоги до вчителів історії і правознавства). – К., 2002.
11. Програми середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Історія України 5-11 класи. Всесвітня історія. 6-11 класи. – К., 2001.
12. Програми з історії України та Всесвітньої історії. – К., 2000.
13. Програма з історії України. Суспільно-гуманітарний профіль // Історія в школах України. – 2003. - № 4.
14. Програма з всесвітньої історії. Суспільно-гуманітарний профіль // Історія в школах України. – 2002. - № 2.
15. Програми з історії України та всесвітньої історії для класів фізико-математичного, природничого, технологічного, спортивного профілів // Історія в школах України. – 2003. - № 5.
16. Програми з історії України та всесвітньої історії (для класів універсального, філологічного, художньо-естетичного профілю). – Київ, 2001.
17. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (12-річна школа). Вступ до історії. 5 клас // Історія в школах України. – 2005. - № 1.
18. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи правознавства. 9 клас. Людина і суспільство. 11 клас. Людина і світ. – Київ, 2001.
19. Програма курсу «Ми – громадяни України» (9-10 кл.).

20. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (12-річна школа). Етика. 5 клас // Історія в школах України. – 2005. - № 1.

Допоміжна література:

1. Бабанов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. – Запоріжжя, 2000.
2. Барладін О., Доценко Л., Ісаєв Д. Історичний атлас у комп'ютерному класі. Перше покоління електронних історичних атласів // Історія в школах України. – 2005. - № 1.
3. Бутенко В.І. Проблемність у навчанні історії в середньоосвітніх навчальних закладах // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2003. - № 2.
4. Бутенко В.І. Рейтингова система оцінювання самостійної індивідуальної та групової роботи (кооперативне навчання) студентів. Предмет «Методика навчання історії» // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2005. - № 3.
5. Бутенко В.І. Слово про вчителя // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2005. - № 3.
6. Бутенко В.І. Творчо-пошукова діяльність учнів у процесі вивчення історії // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2002. - № 1.
7. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М., 1972.
8. Вишковський І.В. Превентивне правове виховання. Правознавчий КВК (9-11 кл.) // Історія і правознавство. – 2004. - № 20 (24).
9. Власов В., Євтушенко Р. Про вивчення навчального курсу «Вступ до історії» у 5 класі загальноосвітніх навчальних закладів України в 2005/06 навчальному році // Історія в школах України. – 2005. - № 1.
10. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000.
11. Гельмонт А. М. Кино на уроке. Кино как наглядное пособие и общая методика его применения. – М., 1961.
12. Гин А.А. Приемы педагогической техники: Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность: Пособие для учителя. – 4-ое изд. – М.: Вита-Пресс, 2002. – 88 с.
13. Давыдов В. Теория развивающего обучения. – М., 1996.
14. Дементієвська Н. П., Морзе Н. В. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів // Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук. праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атіка, 2005. – С. 120-134.
15. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004.
16. Донской Г.М. Задания для самостоятельной работы по истории средних веков. – М., 1992.
17. Дусавицкий А.К. Развивающее образование: теория и практика. – Харьков, 2002.
18. Євтушенко Р. Підручники з історії в школах України: погляд на перспективу // Історія в школах України. – 2000. - № 9.
19. Євтушенко Р., Пометун О. Про вивчення нового навчального курсу «Етика» у 5 класі загальноосвітніх навчальних закладів України в 2005/06 навчальному році // Історія в школах України. – 2005. - № 1.
20. Єгоров Т., Мельниченко Б., Василенко Н. Оцінювання і контроль знань учнів в зарубіжній школі // Історія в школах України. – 2000. - № 9.
21. Загальна декларація прав людини. – К., 1998.
22. Запрудский Н.И. Современные школьные технологии: Пособие для учителей – 2003. – 288 с. – (Мастерская учителя).
23. Зоркіна Н.В. До питання про критичне мислення на уроках історії // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2003. - № 2.
24. Історія України. Календарне планування. 7-11 класи II півріччя // Історія в школах України. – 2004. - № 23 (27).
25. Каким быть ученику: дидактические принципы построения / Под ред. И. Лернера, Н. Шахмаева. – В 2-х кн. – М., 1992.
26. Кириллова Н. Б. Экранное искусство в системе гуманитарной подготовки специалистов. Учебное пособие. Екатеринбург. 1992.

27. Кожемяка О.Л., Рибак І.М., Тур Л.І. Пограємо в історію. Збірник матеріалів для самостійної діяльності учнів з історії України в 7-9 класах // Історія і правознавство. – 2004. - № №7 (11), 9 (13).
28. Комаров В. Концептуальні засади шкільної історичної освіти // Історія в школах України. – 1999. - № 3.
29. Компетентісний підхід в освіті й оцінюванні навчальних досягнень учнів з історії. Із виступу О.І. Помятун, докт. пед. наук на Всеукр. науково-практ. Семінарі «Гуманітарна освіта в Україні: моніторинг якості» // Історія і правознавство. – 2004. - №23 (27).
30. Конституція України. Права і свободи громадян: Навчально-методичний посібник в запитаннях і відповідях. – К., 1998.
31. Концепція громадянської освіти в Україні // Громадянська освіта: Книга для вчителя (Арцишевський Р.А. та ін.). – Львів, 2002.
32. Кравцова М.С. Поділля від найдавніших часів до VI ст. Урок-прес-конференція. 7 клас // Історія і правознавство. – 2004. - №13-14 (17-18).
33. Кузьменко В. Урок-семінар// Історія в школах України. – 2001. - № 2.
34. Кукленко С.І. Тренінг «Права дитини» // Історія і правознавство. – 2004. - № 23 (27).
35. Кульчицький С.В. Державний стандарт освіти і вимоги до нового покоління підручників з історії // Історія України. – 2001. - № 5.
36. Куреткова О. В. Формирование информационной компетентности учащихся на уроках истории и обществознании (из опыта работы). – Бийск, 2010.
37. Курилів В. Методика викладання історії. – Львів-Торонто, 2003.
38. Летушина І. Риторика. Искусство публичного выступления. – М., 2011. – 320 с.
39. Лещенко Л.В. Пізнавальна гра як один із прийомів інноваційних підходів до проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів // Історія і правознавство. – 2004. - № 20 (24).
40. Лисенко О.В. Батуринська трагедія. Сценарій театралізованого вечора // Історія і правознавство. – 2004. - № 13-14 (17-18).
41. Лупиков К.В. Игры на уроках истории. 10-11 класс. – М., 2003.
42. Мартен М. Язык кино. М., 1959.
43. Машіка В.Г. Сімейне право. Брейн-ринг// Історія і правознавство. – 2004. - № 2 (6).
44. Методика обучения истории в средней школе. Ч. 1., ч. 2. – М., 1978.
45. Методика преподавания истории в школе. – М., 1986.
46. Мокрогуз О. ПК як універсальна складова оптимізації роботи вчителя (3 практики запровадження комп'ютерних технологій на уроці історії) // Історія в школах України. – 2005. - № 1.
47. Наровлянський О.Д. Дидактичний матеріал з основ правознавства. – К., 1999.
48. Нові технології навчання. Науково-методичний збірник. Вип. 31. – Київ, 2001.
49. Огнев'юк В.О., Фурман А.З. Принципи модульності в історії освіти. – К., 1995.
50. Ольхіна Н.І., Діденко Н.Г., Непран Л.М., Черкаська Л.С. Історичні олімпіади. 8-11 класи. Рекомендації, завдання, відповіді. – Харків, 2004.
51. Освітні технології. – К., 2001.
52. Педагогические технологии. – М.-Ростов-на-Дону, 2004.
53. Пометун О.В., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – Київ, 2004.
54. Помятун О. Інтерактивне навчання як сукупність технологій // Сільська школа України. Інтерактивні технології навчання. – К., 2004. – №№16-17 (88-89).
55. Про вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін у 2004-2005 навч. році // Історія і правознавство. – 2004. - № 15-16 (19-20).
56. Про викладання історії у XXI ст. в Європі / Бюлетень Бюро інформації Ради Європи в Україні. – 2002. – № 9; сайт: <http://www.col.kiev.ua>.
57. Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі європейського досвіду // Шлях освіти. – 1999. - № 4.
58. Рідний край: навчальний посібник з краєзнавства. – Харків. 1999.
59. Святокум О.Є. Історія стародавнього світу. Плани-конспекти уроків. 6 клас. – Харків, 2003.
60. Сергеева Т.Ф., Сечкарева Е.В., Пронина Н.А. Система работы с одаренными детьми: теория и практика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2011. – 286 с.

61. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Харків. – 2003.
62. Степанищев А.Т. Методический справочник учителя истории. – М., 2000.
63. Сушко В.Я. Конкурсні уроки з історії у вечірній школі: практика, пошук, проблеми // Історія і правознавство. – 2004. - № 22 (26).
64. Тойнби А.Дж. Постигение истории. Пер. с англ. – М., 1991.
65. Усов Ю. Н. Основы экранной культуры (I-XI классы). М., 1994.
66. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Пед. соч. в 6 т. Т. 5. – М., 1990.
67. Фесуненко В.А., Прихно Г.А. Японія. Бінарний урок-діалог з елементами рольової гри з історії та географії. 10 кл. // Історія і правознавство. – 2004. - № 4 (8).
68. Хлебнікова Т.М. Ділова гра як метод активного навчання педагога. – Х., 2003.
69. Хлопов М. В. Создание учебных фильмов по краеведческой тематике на уроках истории. Формирование инновационного образовательного пространства Санкт-Петербурга. – М-СПб, 2012.
70. Шашура Л. Нестандартні уроки з історії України та всесвітньої історії у школі. – Тернопіль, 2004.
71. Шашура Л. Нестандартні уроки з правознавства у школі. – Тернопіль, 2004.
72. Шкатула О.В. Правова вікторина, присвячена 55-річчю прийняття Генеральною Асамблеєю ООН загальної декларації прав людини // Історія і правознавство. – 2004. - № 21 (23).
73. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М., 1999.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення.

Курс розміщений в системі електронного навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

- <http://mon.gov.ua/>
- <http://interneturok.ru/ua>
- <http://didaktor.ru/texnika-aktivno-produktivnogo-chteniya-ili-kak-organizovat-rabotu-s-uchebnikom-na-uroke/>
- <http://teacher.at.ua/publ/47>
- <http://www.iod.gov.ua/news.php>